

До спеціалізованої вченої ради К.26.889.02
у ВНЗ «Національна академія управління»,
03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15

ВІДГУК

на дисертацію *Мельниченка Віктора Леонідовича*

«Кримінально-правова характеристика злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст.250 КК України)»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та криминологія;

кримінально-виконавче право

Злочини проти довкілля стають сьогодні одними з найнебезпечніших серед суспільно небезпечних посягань, які, завдаючи певною мірою локальну шкоду, у своїй сукупності реально впливають на загальну екологічну обстановку в світі, порушують заходи, які здійснюють державні та громадські організації по охороні екологічного середовища. Практично усі держави для протидії таким порушенням передбачають кримінальну відповідальність, але, враховуючи, що мова в таких випадках йде про застосування складних норм, в яких мають своє закріплення не тільки суто правові поняття, їх реальне практичне використання завжди виглядає складним для тлумачення та вживання, що, в свою чергу, підкреслює необхідність наукових досліджень з цієї проблематики. Саме тому дисертаційне дослідження В.Л. Мельниченка, в якому досліджуються, з нашої точки зору, одні з найбільш складних суспільно небезпечних діянь, які порушують екологічну обстановку, потрібно визнати актуальним та своєчасним.

Дане наукове дослідження ґрунтується на положеннях Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (прийнята Верховною Радою України 18.03.2004 р. № 161629-IV) та

виконана в межах науково-дослідної роботи ВНЗ «Національна академія управління» на 2014-2019 рр. на тему: «Адаптація законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер 0114U006593).

Метою цього дисертаційного дослідження визначалось комплексне наукове розроблення питань кримінально-правової характеристики злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів та формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства у цій сфері та практики його застосування. Відповідно до мети планувалось вирішити наступні задачі: визначити витoki та генезу законодавства про кримінальну відповідальність за проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів; розробити поняття злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів та з'ясувати соціально-правову обумовленість цієї кримінально-правової заборони; встановити об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 250 КК; здійснити аналіз суб'єктивних ознак злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів; провести відмежування злочину, передбаченого ст. 250 КК, від суміжних злочинів; здійснити порівняльно-правовий аналіз злочину, передбаченого ст. 250 КК України, та аналогічних злочинів за законодавством деяких зарубіжних держав; розробити пропозиції щодо внесення змін до національного законодавства з метою вдосконалення норм, що передбачають кримінальну відповідальність за проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів. Потрібно відмітити, що мета і задачі дослідження в цілому виконані.

У відповідності до мети та задач дослідження достатньо точно були визнані об'єкт і предмет дослідження.

При здійсненні наукового дослідження була застосована низка загальнонаукових та спеціально-наукових методів.

В дисертації вказується про наукові дослідження, які стали підґрунтям цього дослідження, нормативна та емпірична бази цієї дисертації.

Все це дало змогу сформуванню низку нових обґрунтованих положень, які виносяться на захист. Так, у підрозділі першому наукової новизни вперше звертається увага на витоки сучасної кримінально-правової норми, надається розгорнута характеристика цього злочину, виділяються ознаки об'єктивної сторони, з'ясовується зміст основних чинників соціально-правової обумовленості цього злочину. У підрозділі «удосконалено» звертається увага на: визначення безпосереднього об'єкту цього злочину, на сучасне визначення предмету та суб'єкту цього злочину та ін. В дисертації дістало подальшого розвитку критерії, за якими повинно здійснюватися відмежування цього злочину від суміжних злочинів та ін.

Ці висновки та отриманні результати можуть бути використані у законотворчій діяльності, правозастосовній діяльності, науково-дослідній роботі, навчальному процесі. Все це також вказує, що дане дослідження містить наукові положення та пропозиції, які є особистим внеском здобувана, а наукові положення, рекомендації та висновки, що виносяться на захист, є самостійним доробком автора.

Основні положення та висновки дослідження викладено в 20 публікаціях, з них 2 у наукових виданнях України, внесених до переліку МОН України, 9 – у наукових виданнях, внесених в оновлений перелік фахових видань з юридичних наук МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах та базах даних; 2 – в інших наукових юридичних виданнях, 7 – матеріали конференції. Основні положення та висновки дисертації також доповідалися здобувачем на низці міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів: розділ 1 «Поняття, витоки, історія кримінальної відповідальності за проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, сучасний стан проблеми та соціально-правова обумовленість цієї заборони»; розділ 2.

«Кримінально-правова характеристика злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів»; розділ 3 «Відмежування злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів від суміжних злочинів та порівняльно-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 250 КК України, з аналогічними злочинами деяких зарубіжних держав», які включають шість підрозділів; висновків, списку використаних джерел (358 найменування) на 36 сторінках, додатків (на 36 сторінках). Загальний обсяг дисертації - 268 сторінок, основний текст дисертації - 195 сторінок.

В цілому потрібно визнати, що це дисертаційне дослідження містить низку значних теоретичних наукових результатів, рекомендації щодо їх використання, що дозволяє вважати єдність змісту цього дослідження та свідчить про особистий науковий внесок здобувана в українську правову науку.

В результаті проведення цього дослідження здобувач пропонує нову редакцію ст. 250 «Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони водних біологічних ресурсів».

В той же час, складність та дискусійність багатьох положень цієї проблеми викликає низку питань, які потребують відповіді під час проведення захисту цієї дисертації. Так:

1. В кримінальному праві, як відомо, існує проблема поділу злочинів на загальні та спеціальні. Така диференціація є необхідною з урахуванням прагнення надання найбільш точної кваліфікації та призначення, завдяки цьому, максимально адекватного покарання за вчинений злочин. Це відбувається практично у всіх розділах Особливої частини. Але ця проблема набуває підвищеної актуальності у розділі VIII «Злочини проти довкілля (ст. ст. 236-254), де систематизовані злочини, які порушують спеціальні правила та вчинюються, в переважній більшості, з необережною формою вини. В зв'язку з цим наше питання стосовно такої диференціації виглядає наступним чином: чи можливо виділити у цьому розділі загальні та спеціальні злочини, і до якої, з

точки зору здобувача, належить злочин «Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів»?

2. Наступне питання пов'язане з встановленням сутності цього суспільно небезпечного діяння, а саме: в чому, на думку здобувача, полягає основна суспільна небезпека цього злочину: у проведенні вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів чи у тих можливих наслідках, які пов'язані з заподіянням шкоди рибним запасам, або, викладаючи це питання у іншій редакції: встановлення відповідальності за вказані дії - це встановлення відповідальності саме за такі діяння, чи це встановлення «попередньої» відповідальності за діяння, які можуть «згодом» привести до значної шкоди рибних запасів? У своїх пропозиціях, до яких ми ще звернемося, здобувач, на нашу думку, розуміє цю проблему, пропонуючи кваліфікований вид цього злочину, де певною мірою «проглядається» спроба відповісти на це питання. Але ми залишаємо своє питання у наступній редакції: у чому основна суспільна небезпека цього злочину: у реальних діяннях чи можливих наслідках?

3. З попереднього питання витікає наступне. Так, однією з обов'язкових умов підстав кримінальної відповідальності та якісної кваліфікації злочинів виступає необхідність встановлення суб'єктивної сторони у особи, яка вчиняє відповідні суспільно небезпечні дії. Здобувач наполягає на тому, що для цього злочину характерний прямий умисел. Але, на нашу думку, це дискусійне питання. Прямий умисел відносно «простого» порушення при проведенні вибухових робіт або проведення дій, які порушують правила охорони рибних запасів? Чи можливо безпосередньо стверджувати, що особа, яка проводить відповідні вибухові роботи, завжди точно знає, точно розуміє, що такі його дії не «просто» проводяться з порушенням таких правил, а й «напрямую» пов'язані з такою основною ознакою цього злочину - порушенням правил охорони саме рибних запасів, не кажучи вже про можливість настання наслідків від такого порушення? Тому форма вини у цьому злочину потребує обговорення.

4. Розуміє, як вже вказувалось, цю складність і здобувач. У пропозиціях щодо удосконалення відповідальності за цей злочин здобувач пропонує ввести

у цю статтю кваліфікований вид цього злочину, обов'язковою ознакою якого є наслідки, а саме: знищення або пошкодження рибних запасів (водних біологічних ресурсів). В зв'язку з цим питання виглядає так: як у цьому кваліфікованому виді злочину «виглядає» суб'єктивна сторона: одне відношення до діяння та інше відношення до наслідків. Якщо деталізувати питання і вважати, що суб'єктивне відношення характеризується необережністю, то це: злочинна самовпевненість чи злочинна недбалість?

5. Доречи, пропозиція щодо вдосконалення цього злочину пов'язана з розширенням того предмету, якій тут є. Діє визначення - рибні запаси, пропонується визначення - біологічні ресурси в широкому визначенні цього поняття. В зв'язку з цим питання наступне: чи може суб'єктивною стороною винної особи завжди охоплюватися, що його дії можуть привести до порушення правил охорони не тільки відносно рибних запасів, а й порядку охорони «всього» обсягу водних біологічних ресурсів? Чи можемо ми завжди бути впевненими, що людина, яка проводить вибухові роботи, завжди розуміє, що її дії можуть привести до знищення або пошкодження біологічних ресурсів? Якщо ні, то чи можливо казати про прямий умисел в цьому злочину?

6. Складність цього злочину потребує звернення хоча б мінімізованої уваги на види та розміри покарання, які можуть (повинні) бути призначені за цей злочин. Тим більш, що у пропозиціях здобувана у кваліфікований вид цього злочину «доданий» спеціальний суб'єкт - службова особа. В усякому разі, в остаточному вигляді питання буде виглядати так: з урахуванням суб'єктивної сторони цього злочину, можливих наслідків від таких суспільно небезпечних тій, та з урахуванням, у кваліфікованому виді, спеціального суб'єкту, які види та розміри покарання (інших заходів кримінально-правового характеру), хоча б в загальному плані, може запропонувати здобувач?

Однак вказані зауваження, які скоріше сформовані у вигляді питань, що підкреслює складність цієї екологічної проблеми та намірів держави вирішити її (спробувати вирішити) за допомогою кримінального права, не впливають на загальне позитивне враження від цього дослідження.

Автореферат дисертації відповідає встановленим формам та змісту дисертації.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження «Кримінально-правова характеристика злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст. 250 КК України) виконано у відповідності до паспорту наукової спеціальності 12.00.08, містить нові наукові положення та науково обґрунтовані результати, які розв'язують завдання розвитку та удосконалення кримінального законодавства, яке передбачає відповідальність за екологічні злочини взагалі та конкретний злочин з цього розділу, що має істотне значення для кримінально-правової науки. Ця дисертація відповідає положенню пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого КМУ 24 липня 2013 року, № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор **Мельниченко Віктор Леонідович**, за результатами прилюдного захисту, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент,

завідувач кафедри кримінального права
НУ «Одеська юридична академія»
доктор юрид. наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України

Є.Л. Стрельцов

27.04.2018 р.

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

Стрельцов